

Gajdó Tamás BÚCSÚ SZÉKELY GYÖRGYTŐL

Amikor dr. Székely Györgyöt két hónappal ezelőtt felkérték, hogy tartson előadást a Nemzeti Színház 175. évfordulóján rendezett megemlékezésen, azzal fordult hozzám: én csak arról a három évről beszélek, amit ott töltöttem, s arról is csak röviden.

Szerényen szólt ez a kijelentés, hiszen nem ismerte úgy senki a Nemzeti Színház történetét, ahogyan ő. Megírta röviden a *Nemzeti Színház 150 éve* című kötetben, terjedelmesebben *A magyar színház történet* című kézikönyvben, egy-egy témát részletesen kifejtett esszéiben, tanulmányaiban, konferencia-előadásában. Mondata azonban nemcsak szerénységét példázza, benne rejlett az egyedül maradt szemtanú kiváltságából fakadó rezignált belenyugvá is.

Az emlékülésen aztán szabad előadása, szikrázó szelleme magával ragadta a hallgatóságot. Arról a bizonyos három évről (1941, 1942, 1943), amikor Németh Antal igazgató mellett dramaturg–lektorként, rendezőként, asszisztensként a Nemzeti Színházban dolgozott, többször megemlékezett. Kalandos szófiai útját – repülőgéppel indult, végül a Balkánon vonattal folytatta az utazást – csak nemrégiben hozta szóba. A lépcsőkön csőre töltött fegyverrel német katonák lógtak, így védték a vonatot a partizánok támadásától. Szófiában azonban nyoma sem volt a háborúnak: szekerek jártak a bolgár főváros utcáin, a Nemzeti Színház pedig Vörösmarty Mihály *Csongor és Tünde* című művének előadására készült.

Nem szerette a hatásos, csattanóval végződő történetek mesélését. Pedig milyen fordulatos adhatta volna elő, hogy az erősen rövidlátó Jávor Pált – mivel a szerep miatt szemüveget nem viselhetett – ő vezette végig a *Peer Gynt* díszletében. Soha nem anekdotázott, a színházi kulisszák között szerzett tapasztalataiból gondolatokat szűrte le, a részletekben is az egészet kereste.

Talán valaha szerelmese volt a színháznak, később azonban örökbe fogadta, s jóban-rosszban kitartott a több ezer éves, mégis örökké rakoncátlan múzsa mellett.

Betegeskedése miatt már évek óta nem járhatott premierre, de a televízió-közvetítéseket nem hagyta ki. Az országban megrendezett színházi előadásokról szóló tudósításokból pedig arról értesült, hogy a mai választék egyre jobban hasonlít ahhoz, amit fiatal korában megismert. Mégsem csalódással vette tudomásul, hogy a színház műsoráról eltűntek azok az előadások, melyek gondolkodásra készítettek a nézőket. A gazdasági válság velejárójának tartotta az alkalmi társulások alkalmi műsorát. Ha valaki tudta, ő igazán tudta, mivel jár az anyagi csőd. Színigazgatóként 1943-tól 1948-ig vezette megszakításokkal a pécsi színházat, s amikor leváltották, adósságainak fejében mindenét elárverezték, s arra kötelezték, hogy fizesse ki a társadalombiztosítási tartozásokat. (Szerencsére a színházak államosításakor ezt végül nagylelkűen elengedték neki...)

Színházvezetői, rendezői pályáját feladva került 1957-ben a Színháztudományi Intézetbe. Nevéhez fűződik a ma is kutatható sajtó-kivágat gyűjtemény – a Dokumentáció – megteremtése. Csakhamar a hazai színháztudomány meghatározó személyisége lett. A tudományág szűk szakzsargonjában gyakran emlegettük, emlegetjük a Székely-módszert, melynek segítségével a színjátéktípusokat lehet meghatározni, bemutatni. Óriási lépés volt ez akkor, amikor mindenki meg volt arról győződve, hogy a színjáték azonos a drámával.

Nem tudom már felidézni, hogy mikor jártam nála először. Talán *A magyar színházművészeti lexikon* előkészítésekor 1993-ban. Aztán közös munkáink megszorodtak; különösen *A magyar színház történet* második kötetén dolgoztunk sokat együtt. Nemcsak szerkesztettük ezt a művet, ketten írtuk a könyv fejezeteinek több mint egyharmadát.

Szertartásosan kávézással kezdtük a munkát a Naphegyen. S mi történt a kávé után? Rendszerint átadta a kijavított kéziratokat, s el is mondta, hogy mit és miért kifogásolt. De arra is akadt példa, hogy összevissza nyírbált, átszerkesztett, átragasztott, hozzátoldott példánnyal várt, hogy így véglegesítem. Mégsem ez volt a legemlékezetesebb együttes munkálkodásunk. Amikor kézhez kaptuk a sokat szidott, s bizony néha túlságosan elnagyolt szócikkekkel álló magyar színházművészeti lexikon első levonatát, napokig dolgoztunk rajta a Színházi Intézet könyvtárában. Szinte fel sem keltünk az asztaltól; mindenki sürgött-forgott, telefonált, újabb adatokkal tért vissza, s a pillanatok alatt megszületett jellemzések a főszerkesztő, Székely György gyöngy betűivel kerültek az ívekre.

Utolsó előadását a Bajor Gizi Színházban a Nemzeti Színházról rendezett tanácskozáson ezekkel a szavakkal zárta: „Jós nem vagyok, csak színház történetész lettem, de azért hadd mondjam el, hogy nagyon szeretném, hogyha a Nemzeti Színház kettőszázadik évfordulóját is megünnepelhetnék.”

Bár a közönség derülítő moraja egy pillanatra azt sugallta, hogy ő maga is jelen lesz ezen az ünnepeken, fáradt mosolyával elbúcsúzott a teremben ülő színészektől, rendezőktől, íróktól, a Nemzeti Színház évszázados eszméjétől, hét évtizedes színházi és kutatói pályájától.

Parallel - Kortárs Művészeti Magazin 2012 № 25

Leszták Tibor (1955 - 2008)

Kiadó: MU Színház Egyesület

Felelős kiadó: Erős Balázs

Szerzők: Fuchs Livia, Gajdó Tamás, Hézsö István, Königer Miklós, Králl Csaba, Matisz László, Paksi Endre Lehel, Turnai Tímea

Főszerkesztő: Halász Tamás

Szerkesztő: Varga Andrea

Fotók: Hamarits Zsolt (portrék, címlap), Dusa Gábor (előadásfotók: 5., 8., 9. oldal)

A címlapon Hoffmann Adrienn látható

Arculat, nyomdai előkészítés: Babarcsi Dalma

Nyomda: Bétaprint

Időszakos kiadvány

OKM lapnyilvántartási szám: 2.9./1437-1/2006.

Megjelenik: 1000 példányban

Fotóink, írásaink és grafikáink önálló szerzői jogi védelem alatt állnak.

Engedély nélküli másolásuk, felhasználásuk és utánzásuk jogszabályba ütközik és büntetőjogi felelősséggel jár.

A Parallel megjelenését támogatta: NKA Táncművészeti Kollégiuma

Köszönet Muskát Lászlónak az archív felvételért (13. oldal), az Országos Széchenyi Könyvtár Színház történeti Tárának a reprodukcióért (23. oldal), a Vitézi Ének Alapítványnak és Vajda Jánosnak az archív felvételekért (28. illetve 29. oldal), az Országos Színház történeti Múzeum és Intézetnek a reprodukcióért (38-39. oldal) és Krmács Ágotának műveierért.

Külön köszönet a segítségért Laborczy Editnek és Körösi Orsolyának (Magyar Fotográfusok Háza).

A Parallel előző számai olvashatók a www.mu.hu weboldalon

MU Színház

1117 Budapest

Körösi J. utca 17.

Telefon: 209 4014, 209 4015

szinhaz@mu.hu, www.mu.hu